

**”Työtön omaishoitajana”
Omaishoitaja lain
näkökulmasta**

**Työttömien Keskusjärjestön, Omaishoitajaliiton ja
Suomen Sosiaali oikeudellisen Seuran digiseminaari**

28.1.2021

Yrjö Mattila

Työssäkäyvän omaishoitajan suoja

- TSL 4 luku 7 a §: Jos työntekijä poissaolo on tarpeen hänen perheenjäsenensä tai muun hänelle läheisen henkilön **erityistä hoitoa varten**, työnantajan on **pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi jäädä määräajaksi pois työstä.**
- Työnantaja ja sopivat vapaan kestosta ja muista järjestelyistä.
- Työhön paluusta kesken sovitun vapaan on sovittava työnantajan ja työntekijän kesken.
- Jos siitä ei voida sopia, työntekijä voi perustellusta syystä keskeyttää vapaan ilmoittamalla työnantajalle viimeistään kuukautta ennen työhön paluuta.

Työssäkäyvä omaishoitaja

- 7 luku
- **Työsopimuksen irtisanomisperusteet**
- 9 §
- *Raskaana tai perhevapaalla olevan työntekijän irtisanominen*
- — — — — — — — — — — — — — — — —
- Jos työnantaja irtisanoo raskaana olevan tai **muuta kuin 4 luvun 7 a §:ssä säädettyä perhevapaata käyttävän työntekijän työsopimuksen**, katsotaan irtisanomisen johtuneen työntekijän raskaudesta tai perhevapaan käyttämisestä, jollei työnantaja voi osoittaa sen johtuneen muusta seikasta.
- Valitettavasti hoitovapaata käyttävän irtisanomissauoja ei ole sama kuin muuta perhevapaata käyttävän.

Hoitovapaan merkitys

- Vaikka 7 a § säännös ei annakaan subjektiivista oikeutta hoitovapaaseen, oli se vuonna 2011 työsopimuslakiin tullessaan edistysaskel työssäkäyville omaishoitajille.
- Aiemmin henkilö oli pakotettu eroamaan työstään, kun läheisen hoitotilanne kotona vaati työstä poissaoloa.
- Lakiin perustusva oikeus palata entiseen työhön mahdollistaa pysymisen työmarkkinoilla hoidon päätyttyä.
- Sijaisten käyttäminen merkitsee uusia työmahdollisuuksia työtä etsiville.
- **Mutta: 7 a §:n hyväksikäyttö on jäänyt vähäiseksi** (ehkä vähäisen tunnettavuuden vuoksi).

Työssäkäyvä omaishoitaja: Osa-aikatyö ja omaishoito

- Hämeenlinnan HaO 2.2.2007: Sosiaalilautakunta ei ollut voinut hylätä omaishoidon tukihakemusta sillä perusteella, että omaishoitaja oli osan päivästä työssä kodin ulkopuolella
- **Peruste:** Omaishoidon tuesta annetussa laissa ei hoidon sitovuuden tai vaativuuden osalta **ole asetettu hoidettavan tai hoitajan poissaoloon liittyviä aikarajoja..**
- HaO kiinnitti huomiota sekä hoitajan kodin ulkopuolella ololle että sille, kuinka paljon hoidettava tarvitsi hoitoa hoitajan ollessa osa-aikatyössä
- Osa-aikatyö ei ollut omaishoidon esteenä, koska hoidettava saattoi olla yksin sen ajan kun hoitaja oli osa-aikatyössä.
- Omaishoitajat voivat olla kokoaikatyössäkin (erityisesti lasten omaishoitajat)

Omaishoitaja ja työttömyysturva

- Onko omaishoitajaksi ryhtyminen pätevä syy erota työstä, tuleeko karenssi työttömyysturvaan?
- Vastaus: Yleensä ei, mutta joissain tapauksissa poikkeuksia, joihin laki antaa mahdollisuuden:
- Työttömyysturvalaki 2 a luku 2 § *Pätevä syy työstä eroamiseen:*
- ”Henkilöllä on oikeus työttömyysetuuteen myös muusta kuin 1 momentissa ja 3 sekä 8 §:ssä tarkoitetusta syystä, **jos se on pätevyydeltään verrattavissa näihin**”.
- Onko omaishoitajaksi ryhtyminen verrattavissa?

Oikeuskäytäntöä...

- **Vakuutusosoikeus 4415:99:** X oli eronnut omasta pyynnöstään vakinaisesta työsuhteesta toiselle paikkakunnalle muuttamisen takia **Syy:** Hän katsoi näin voivansa paremmin hoitaa sairasta 70 –vuotiasta isäänsä.
- Isän kotipaikkakunnalla X:lle myönnettiin omaishoidon tuki isänsä hoitamisesta. Hän ilmoittautui myös työttömäksi työnhakijaksi ja haki työttömyyspäivärahaa
- Työvoimatoimikunta määräsi X:n karenssiin, koska hän oli
- **eronnut työstään ilman pätevää syytä**
- X valitti työvoimatoimikunnan päätöksestä

Oikeuskäytäntöä...

- Vakuutusosoikeus määräsi työttömyyskassan maksamaan X:lle työttömyyspäivärahaa karenssin ajalta
- X:n muutto toiselle paikkakunnalle vakavasti sairastuneen isän hoitamiseksi **pidettiin päteväenä syynä työstä eroamiselle..**
- *” Omaishoidon tuen saaminen ei sinänsä ole esteenä työttömyysturvan maksamiselle, ellei hoitotyön sitovuus ole esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle”.*
- X:llä katsottiin myös olevan oikeus työttömyysetuuteen.
- Hänen katsottiin olevan työmarkkinoiden käytettävissä, koska isän hoito oli järjestettävissä muulla tavoin, jos X:lle tarjottaisiin kokoaikatyötä. ! *Vuosi oli 1999, sittemmin periaate horjunut.*

Kokoaikatyön hakeminen työttömyysetuuden ehtona

- Työttömyysturvalaki 2 luku ”Etuuden saamisen yleiset työvoimapolitiittiset edellytykset” 1 §.
- ”Työttömyysetuuteen on tässä laissa säädetyin edellytyksin oikeus **kokoaikatyötä hakevalla työttömällä työnhakijalla**”.
- Voiko omaishoitaja antamastaa omaishoidosta huolimatta hakea ja ottaa vastaan kokoaikatyötä?
- Päätyö/sivutyö problematiikka? Katsotaanko omaishoito päätyöksi? Työllistyykö ”omassa työssään? Onko omaishoito sivutyötä?
- **Arviointikriteeri:** Onko olemassa vaihtoehtoisia hoitotapoja sitovassa hoitotyössä, jos kokoaikatyötä tarjotaan ja mikä merkitys vaihtoehtoisen hoitotavan esittämisellä on TE-toimistossa?
- Työministeriö on lähettänyt asiasta kiertokirjeen 1990 –luvulla. Sen mukaan TE –toimistojen tulee arvioida **hoidon sitovuutta tapauskohtaisesti**. TEM on sittemmin ilmoittanut, että vanha kiertokirje on kumottu

Oikeuskäytäntö horjuvaa...

- **Tapaus 1:**
- Omaishoitajan työttömyyskorvaushakemus oli hylätty.
- TE – toimisto oli katsonut, ettei omaishoitaja ollut työmarkkinoiden käytettävissä, koska katsottiin olevan yrittäjä, joka työllistyi omassa työssään.
- Henkilö oli katsottu yrittäjäksi aiemminkin
- Hän oli kuitenkin aiempien hylkäysten jälkeen ollut osa-aikatyössä ja korosti TE-toimistolle, että olisi voinut omaishoidostaan huolimatta ottaa vastaan kokoaikatyötä, jos sitä olisi tarjottu. Hänelle oli kuitenkin tarjottu vain osa-aikatyötä.
- Hakemus hyväksyttiin. Työssäolo katsottiin riittäväksi näytöksi.

Horjuvaa käytäntöä...

- **Tapaus 2:**
- Omaishoitajamies, työttömyyskorvaushakemus evätty, hoiti äitiään.
- TE – keskus ei uskonut miehen olevan työmarkkinoiden käytettävissä, vaikka miehellä esitti Ylöjärven kunnan antama todistuksen sijaishoidon saamisesta kunnalta, jos kokoaikatyötä tarjotaan.
- Mies valitti, työttömyysturvalautakunta hylkäsi valituksen
- Vakutusoikeuskin hylkäsi valituksen huolimatta miehen esittämästä näytöstä.
- Omaishoitajan katsottiin työllistyvän omaissa työssään, vaikka henkilö sai äidin hoidosta vain alinta omaishoidon tukea, noin 400 euroa/kk. Valituksessaan henkilö korosti, ettei kukaan voi elää niin pienillä tuloilla.
- Omaishoidon tuen pienuuteen ei kiinnitetty huomiota vakuutusoikeudessaan. OH katsottiin ”*omaksi päätoimiseksi työksi*”

Horjuvaa käytäntöä...

- **Tapaus 3:** Vakuutusokeus 21.10.2020 (*tuore!*)
- Sos.turvan muutoksenhakulautakunta oli katsonut puolisoaan hoitaneen omaishoitajan työllistyneen päätoimisesti omassa työssään. Valitus hylätystä työttömyysetuuspäätöksestä ei muuttunut.
- Vakuutusoikeus kumosi lautakunnan päätöksen, myönsi työttömyysetuuden.
- Omaishoitaja katsottiin oikeutetuksi ansiosidonnaiseen päivärahaan, *vaikka hoito- ja palvelusuunnitelman mukaan hoidettava tarvisi hoitoa ympärivuorokautisesti*
- **Peruste:** Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus EKSOTE antoi todistuksen, jonka mukaan puolison hoito järjestyisi, jos omaishoitajalle tarjotaan kokoaikatyötä.
- Omaishoito ei estänyt kokoaikatyön hakemista ja työttömyyskorvausta.

Omaishoitaja ja työttömyysturvan työssäoloehdon karttuminen

- Työttömyysturvalaki 5 . luku 3 §: ”*Palkansaajan työssäoloehto*”:. Palkansaajan työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 28 lähinnä edellisen kuukauden aikana (tarkastelujakso) ollut vähintään 26 kalenteriviikkoa 4 §:ssä tarkoitetussa työssä.
- Omaishoitolaki 10 § 1 mom: ”Omaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan.”
- Työttömyysturvalaki 5 luku 10 §: Jos henkilö on ollut poissa työmarkkinoilta ilman hyväksyttävää syytä yli kuusi kuukautta, hänelle ei myönnetä työttömyyspäivärahaa ennen kuin hän on täyttänyt poissaolon jälkeen työssäoloehdon”.
- **Ongelma:** Voisiko omaishoito olla hyväksyttävä syy olla pois työmarkkinoilta? *Oikeuskäytännössä vuorotteluvapaa ja alle kolmivuotiaan lapsen hoito on katsottu hyväksyttäväksi syyksi.* Omaishoito kysymysmerkki.

Työssäoloehdon karttuminen...

- Työssäoloehdon karttumattomuus vaikuttaa omaishoitajiin sekä silloin kun omaishoito päättyy kokonaan että silloin kun omaishoitaja jää palkkatyöstä ja oltuaan väliaikaisesti omaishoitajana pyrkii takaisin töihin eikä töitä löydy.
- Omaishoidon katsominen hyväksyttäksi syyksi olisi tärkeää,
- Toinen vaihtoehto olisi omaishoidon rinnastaminen ansiotyöhön työssäoloehdon kartuttamisessa
- Omaishoitaja on vaarassa jäädä kokonaan vaikke työttömyysturvaa kun työssäoloehto ei täyty.
- Onko oikeutettu työmarkkinatukeen? Työssäoloehto ei vaadita, mutta työmarkkinatuki on tarveharkintainen.

Kokoavia huomioita

- Vaihtelevuutta siinä, milloin omaishoitaja työllistyy päätoimisesti/sivutoimisesti omassa työssään
- Työmäärään ja hoidettavuuteen kiinnitetään huomiota. Hoito- ja palvelusuunnitelman kirjaukset tärkeitä
- **Laki:** Jos omaishoitaja on ollut kuusi kuukautta kokoaikatyössä omaishoidon ohella, oikeus työttömyysetuuteen on olemassa.
- TE –toimiston todistus työmarkkinoiden käytettävissä olemisesta sitoo työttömyyskassaa ja Kelaa.
- Kunnan tai SOTE –piirin todistus sjaishoidosta voi auttaa, mutta ei aina. Yksilöllistä virkamiesharkintaa TE -toimistoissa.

Millaisia muutoksia tarvitaan?

- Omaishoidon rinnastaminen palkkatyöhön työssäoloehdossa ja työmarkkinoilta poissa olossa
- TEM:n uusi ohjekirje? Lainsäädännön muutos?
- Tarkempaa ohjausta, miten TE –toimistoissa arvioidaan omaishoitajan mahdollisuus ottaa vastaan kokoaikaityötä. Millainen näyttö riittää? Pää- ja sivutoimisuuden tarkennus
- Omaishoidon tuen määrän huomioon otto arvioinnissa. Ei kukaan voi elää pelkästään omaishoidon tuella